

1. ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ

Μέσο: ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .01/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .02/02/2024

Σελίδα: 16

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ | ΠΑΡΟΝ & ΜΕΛΛΟΝ

ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ

Το Φωτογραφικό Αρχείο ως κιβωτός μνήμης

Το **Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης** περιλαμβάνει στις συλλογές του (ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ) φωτογραφικά τεκμήρια. Το Φωτογραφικό Αρχείο φέτος συμπληρώνει πορεία 40 ετών: συστάθηκε το 1983 ως τμήμα του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ), το οποίο από το 2009 αποτελεί τμήμα του ΜΙΕΤ. Η συλλογή του Φωτογραφικού Αρχείου αριθμεί 500.000 εικόνες και αντικατοπτρίζει την ιστορία της Φωτογραφίας από την εμφάνισή της στην Ελλάδα, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, μέχρι και την τελευταία δεκαετία του 20^{ου}.

Ταυτόχρονα, μέσα από αρχεία επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων, το φωτορεπορτάζ και την οικογενειακή φωτογραφία, συντίθεται καλειδοσκοπικά η ιστορία της ίδιας της χώρας σε όλες τις εκφάνσεις του ιδιωτικού και του δημόσιου βίου και φωτίζονται οι διαδρομές προσώπων και οικογενειών. Η συγκέντρωση, διαφύλαξη, τεκμηρίωση και διάθεση στην έρευνα αυτών των τεκμηρίων είναι η κεντρική αποστολή του Φωτογραφικού Αρχείου.

Μέχρι το 1999, τα Φωτογραφικά Αρχεία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων στην Ελλάδα δεν ακολουθούσαν κοινές πρακτικές. Άλλωστε, μέχρι και την δεκαετία του 1980 η Φωτογραφία δεν είχε εδραιωθεί ως τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αλλαγή στο τοπίο σηματοδότησαν το 1985 η έκδοση της *Ιστορίας της Ελληνικής Φωτογραφίας* του Άλκη Ξανθάκη (ΕΛΙΑ, 1985) και η έκθεση του Μουσείου Μπενάκη *Αθήνα 1839-1900 Φωτογραφικές Μαρτυρίες*. Το 1999 με πρωτοβουλία του Μάνου Χαριτάτου, ιδρυτή του ΕΛΙΑ και της Κυριακής Αρσένη, υπεύθυνης του Φωτογραφικού Αρχείου της ΕΡΤ, χαρτογραφήθηκε για πρώτη φορά το τοπίο της αρχειακής φωτογραφίας στην Ελλάδα και ξεκίνησε ο συντονισμένος δημόσιος διάλογος για τις καλές πρακτικές βάσει διεθνών προτύπων που αφορούσαν τόσο στην καταλογογράφηση όσο και στη διατήρηση των φωτογραφικών τεκμηρίων.¹ Σημαντικό εργαλείο σε αυτήν την προσπάθεια στάθηκε το εγχειρίδιο *Οδηγός Προληπτικής Συντήρησης Φωτογραφικών Αρχείων και Συλλογών* που είχε εκδώσει λίγο νωρίτερα το ΕΛΙΑ με την υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και το οποίο διανεμήθηκε δωρεάν σε κάθε ενδιαφερόμενο.² Οι ζυμώσεις αυτές μαζί με άλλες στο αρχειακό τοπίο της εποχής³ συνέβαλαν ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις - το πρόσφορο έδαφος - για την συμμετοχή δημόσιων και ιδιωτικών αρχειακών φορέων στο ευρωπαϊκό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Κοινωνία της Πληροφορίας" 2000-2006 (Γ' ΚΠΣ, Μέτρο 1.3 Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού). Στο πλαίσιο του προγράμματος, το Φωτογραφικό Αρχείο πραγματοποίησε τότε την καταλογογράφηση, ψηφιοποίηση και διάχυση στο διαδίκτυο 100.000 εικόνων, οι οποίες είναι προσβάσιμες αδιαλείπτως από το 2006 μέχρι και σήμερα. Το ψηφιακό περιεχόμενο εμπλουτίζεται και τα τεκμήρια των συλλογών του Φ.Α. ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ είναι αναζητήσιμα και διαθέσιμα στην ελληνική και διεθνή ερευνητική κοινότητα μέσω της ιστοσελίδας του Ιδρύματος, του κόμβου SearchCulture του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) και της ευρωπαϊκής πλατφόρμας europa.eu που λειτουργεί ως ταμειούχρας της ψηφιακής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

1 *Τα Φωτογραφικά Αρχεία και οι Φορείς τους*. Αθήνα: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ), 1999.

2 Βασιλική Χατζηγεωργίου, *Οδηγός Προληπτικής Συντήρησης Φωτογραφικών Αρχείων και Συλλογών*, Αθήνα: ΕΛΙΑ, 1995.

3 Η δεκαετία του 1990 ήταν ιδιαίτερα γόνιμη. Ενδεικτικά, μόνο, αναφέρουμε δυο σημεία-σταθμούς: το 1990 ιδρύθηκε η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία (ΕΑΕ) στις κομβικές δράσεις της οποίας περιλαμβάνονται η μεταφραση των Διεθνών Προτύπων Αρχειακής Περιγραφής, η έκδοση του πρώτου Οδηγού Ιδιωτικών Αρχείων και η διοργάνωση πλήθους επιμορφωτικών ημερίδων και συνεδρίων. Επίσης, το 1993 ξεκίνησε να λειτουργεί το τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Της Βασιλικής
Χατζηγεωργίου &
Ματθίλδης Πυρλή

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ

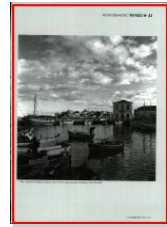
... Ποιον θα κατονομάσουμε ως δημιουργό και σε ποιον θα αποδώσουμε πνευματικά δικαιώματα για μία φωτογραφία που προέκυψε με την μέθοδο της τεχνητής νοημοσύνης:...

1. ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ

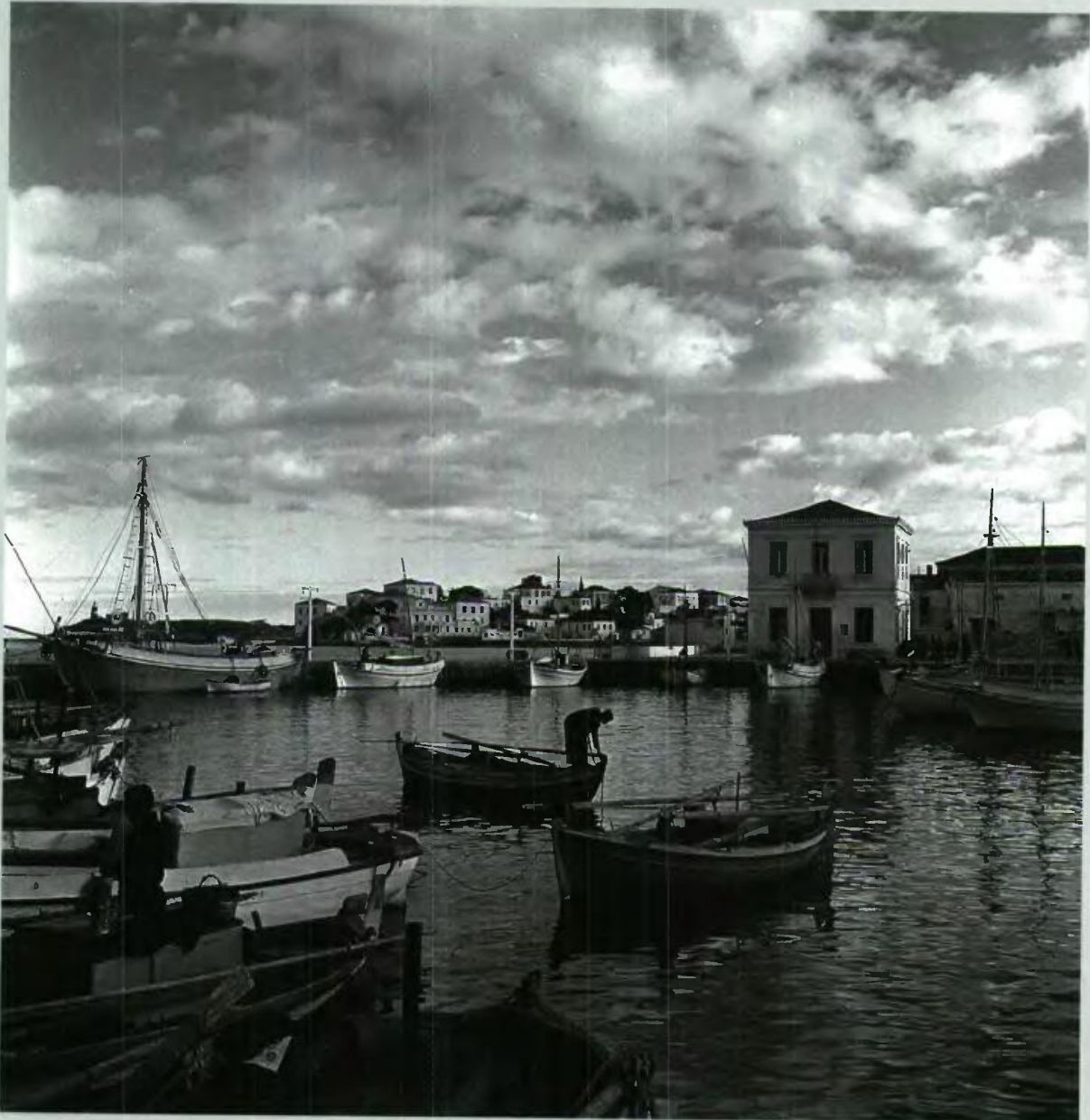
Μέσο: ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .01/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .02/02/2024

Σελίδα: 17

ΜΟΝΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ Ν° 33

Φωτ.: Δημήτρης Παπαδόπουλος. Σπέτσες, περί το 1965. Αρχείο Δημήτρη Παπαδόπουλου, ΦΑ ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ | ΠΑΡΟΝ & ΜΕΛΛΟΝ

Η εξωστρέφεια του Φ.Α. δεν εκφράζεται μόνο με όρους μεταδομένων σε μηχανές αναζήτησης. Η αξιοποίηση των συλλογών επιτελείται με συνεργασίες με θεσμούς και με τη συμμετοχή στον ευρύτερο διάλογο για την ελληνική φωτογραφία. Συμμετείχε με εκθέσεις και δημοσιεύσεις στο διεθνές φεστιβάλ *Photogynkria* του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, στις Φωτογραφικές Συναντήσεις Κυθήρων, και σε άλλα συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Η έκδοση του φωτογραφικού λευκώματος *Ημερολόγια* (ΕΛΙΑ, 2005) αποτελεί δείγμα γραφής του ερασιτέχνη φωτογράφου του μεσοπολέμου Γιώργου Βαφιαδάκη του οποίου το αρχείο αποκτήθηκε με δωρεά. Το λεύκωμα αυτό είναι το πρώτο μιας σειράς εκδόσεων που αποπειράται την δημόσια κοινοποίηση ενός έργου που κατά τη δημιουργία του δεν προβλεπόταν να βγεί έξω από τη σφαίρα του ιδιωτικού. Αντίστοιχη έκδοση (MIET, 2011) συνιστά το λεύκωμα «Ψήγματα Μνήμης» από το αρχείο του Θεσσαλονικιού ποιητή Κλείτου Κύρου.

Στον αντίποδα των παραδειγμάτων αυτών κινείται η περίπτωση του επαγγελματία ρεπόρτερ της δεκαετίας του 1960 Δημήτρη Παπαδήμου. Από το πλούσιο αρχείο του των 60.000 αρνητικών ανλήθηκε η έκθεση και ο ομότιπλος κατάλογος “Δημήτρης Παπαδήμος, ταξιδιώτης φωτογράφος” (2011). Εδώ δεν επρόκειτο για την πρώτη παρουσίαση ενός ιδιώτη φωτογράφου –ο Παπαδήμος δημοσίευε τα ρεπορταζ του στον Τύπο της εποχής– αλλά για μία νέα θεώρηση του έργου και την σύνταξη μιας τεκμηριωμένης βιογραφίας του.

Η παρουσίαση στο φιλότεχνο και το ευρύτερο αναγνωστικό κοινό αρχεϊακών φωτογραφικών τεκμηρίων στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεματικών επιχειρήθηκε μέσα από τη σειρά ΑΦΕΛΙΑ του MIET και τους οκτώ τόμους της (2016-2020). Κεντρική ιδέα της σειράς ήταν η ανάδειξη της θεματικής ποικιλομορφίας των συλλογών του ΦΑ και η σύσταση μιας πινακοθήκης της νεοελληνικής προσωπογραφίας.

Το 2017 ο Άρις Γεωργίου, φωτογράφος και πρώτος Διευθυντής του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, δώρισε το αρχείο του στο Φωτογραφικό Αρχείο. Εκδοτικός καρπός της δωρεάς του και της ευρύτερης συνεργασίας του με το MIET αποτελούν τα λευκώματα *Η Παπαμάρκου και τα περίξ* (2011), *Ωτο μπιο γκραφι* (2015), *Η Αμερική σε 78 στροφές* (2019), *Μετά το Παραπέτασμα Ρωσία '98* (2019), *Hic et Nunc/Hip'n' Funk/Jazz* (2023).

Πλησιάζοντας στη συμπλήρωση του πρώτου τετάρτου του 21^{ου} αιώνα και διακόσια χρόνια μετά την εμφάνιση της φωτογραφίας, τα Φωτογραφικά Αρχεία καλούνται για μία ακόμα φορά να σκεφτούν τα νέα δεδομένα που προκύπτουν από τη συνεχώς μεταβαλλόμενη φύση του φωτογραφικού μέσου, αλλά και τη μεταβαλλόμενη θέση του στην ανθρώπινη κοινωνία. Αν η πρώτη φωτογραφική απεικόνιση του κόσμου ήταν η θέα από το παράθυρο του Nicéphore Niépce αποτυπωμένη σε μία πλάκα κασσίτερου, πώς μπορούμε να ονομάσουμε την απεικόνιση του πλανήτη από ένα δορυφόρο, ή ποιον θα κατονομάσουμε ως δημιουργό και σε ποιον θα αποδώσουμε πνευματικά δικαιώματα για μία φωτογραφία που προέκυψε με την μέθοδο της τεχνητής νοημοσύνης (AI);

Και αν η εικόνα του Νιεπς φυλάσσεται σήμερα στο ερμάρτιο κάποιου Φωτογραφικού Αρχείου, μήπως το σύννεφο (cloud) είναι το Φωτογραφικό Αρχείο για τη σύγχρονη και μελλοντική δημιουργία;

1. ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ

Μέσο: ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .01/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .02/02/2024

Σελίδα: 19

ΜΟΝΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ Ν° 33

Φωτ.: Πάργος Βαφιοδάκης. Εκδρομή της Ελληνικής Περιηγητικής Λέσχης στην Οίτη. Χορός στην Παύλιαν Φθιώτιδα, 1932.
Αρχειο Γιώργου Βαφιοδάκη, ΦΑ ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ.